

JAN FLASZA

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA MUZEUM IM. STANISŁAWA FISCHERA W BOCHNI

Bochnia, o której pierwsza wzmianka źródłowa pochodzi z 1198 r., założona jako miasto na prawie magdeburskim przez księcia krakowskiego i sandomierskiego Bolesława V zwanego Wstydlwym w 1253 r., należy do najstarszych ośrodków miejskich w Małopolsce. Jest przykładem unikalnego, średniowiecznego miasta historycznego o charakterze górniczym. Ma swój niepowtarzalny klimat i specyfikę. Te czynniki, podobnie jak bogate tradycje kulturalne i dorobek miejscowej regionalistyki, ponadto aktywna publiczność, są znakomitymi przesłankami do prowadzenia przez muzeum bocheńskie szerokiej działalności edukacyjnej. Przybiera ona rozmaite formy, w szczególności jednak skierowana jest do dzieci i młodzieży.

1. Wydawnictwa Muzeum

Duże znaczenie dla wzbogacenia literatury naukowej i popularnonaukowej poświęconej Bochni i regionowi bocheńskiemu mają publikacje Muzeum. Należy do nich w pierwszym rzędzie periodyk naukowy „Rocznik Bocheński”, wydawany od 1993 r. Dotychczas ukazało się 5 jego tomów. Wydawnictwo stanowi niezbędną pomoc w zakresie wiedzy o regionie. Podobnie, jak inne publikacje Muzeum stanowi cenną pomoc dydaktyczną dla nauczyciela oraz ważne źródło informacji dla ucznia.

Muzeum jest też wydawcą książek poświęconych problematyce regionalnej w serii »Biblioteka Czwartkowych Spotkań Muzealnych«, w której ukazało się dotychczas dziewięć tytułów: Marii Płanetowej, *Pasje Piotra Galasa. Szkic biograficzny* (1985); Janiny Kęsek, *Bochnia w latach konspiracji galicyjskich* (1986); Iwony Zawidzkiej, *Cmentarz żydowski w Wiśniczu* (1987); Jerzego Wyczesanego, *Wystrój artystyczny kościoła św. Mikołaja w Bochni* (1988); Jana Flaszki, *Rynek bocheński. Szkice o dziejach i zabytkach* (1989); Iwony Zawidzkiej, *Miejsce święta dla wszystkich żyjących, czyli rzecz o cmentarzu żydowskim w Bochni* (1991); Jana Flaszki, Janiny Kęsek, *Cmentarze bocheńskie. Przewodnik histo-*

ryczny (1992); Janiny Kęsek, *Z dziejów dawnej fotografii bocheńskiej* (1998), Anetty Stachoń, *Mistrzowie igły. Bocheński cech krawiecki w XVI i XVII stuleciu* (2001). Dokonania miejscowego środowiska artystycznego dokumentują katalogi wystaw monograficznych. Walory edukacyjne posiadają także inne druki towarzyszące wystawom, np. wnikliwe do nich komentarze.

2. Czwartkowe Spotkania Muzealne

Od 1983 r. Muzeum w Bochni organizuje comiesięczne Czwartkowe Spotkania Muzealne, obejmujące wykłady z zakresu szeroko rozumianej humanistyki. Jest to jeden najważniejszych programów edukacyjnych realizowanych przez Muzeum. W 2001 r. Spotkania zostały nagrodzone III nagrodą przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w konkursie „Wydarzenia Muzealne – Sybilla 2000” w kategorii: program edukacyjny, oświatowy i promocyjny. Dzięki tym Spotkaniom wzrosła, nie tylko w środowisku bocheńskim, znajomość dziejów tego interesującego regionu, jego charakterystycznych cech kulturowych i zjawisk współczesnych mających swe źródło w przeszłości. Dziś, po dwudziestu latach realizacji programu (w 2003 r. organizowana jest już XXI edycja Spotkań) i przeszło dwustu zorganizowanych „czwartkach muzealnych” można powiedzieć, że na trwale wpisały się one w życie kulturalne Bochni ciesząc się nieślabnącym powodzeniem w tutejszym środowisku. Dowodzą, jak znaczny jest jeszcze krąg ludzi, ceniących żywe słowo i wymianę myśli (w spotkaniu uczestniczy obecnie przeciętnie od 50–100 osób).

O tym, iż Czwartkowe Spotkania Muzealne cieszą się ciągle powodzeniem, wyrażającym się znakomitą frekwencją, przesądziły naszym zdaniem dwa czynniki. Po pierwsze – dobór atrakcyjnych tematów oraz wykładowców (często są to bardzo znane w nauce i kulturze polskiej nazwiska). Po wtóre – konsekwencja w organizacji Spotkań (odbywają się o tej samej godzinie, regularnie co miesiąc – z wyjątkiem dwu miesięcy – w oparciu o wydrukowany na początku roku program). Dotychczas odbyły się wszystkie zaplanowane spotkania (tak!), chociaż drukowany program roczny zawiera ściśle terminy. O tych terminach przypominamy jednak każdorazowo, kierując do potencjalnych uczestników zaproszenia i afisze. Przywiązujemy szczególną wagę do tego, aby informacja o Spotkaniach docierała do wszystkich zainteresowanych. Dużej pomocy udziela nam pod tym względem prasa regionalna i lokalna oraz radio.

Sprawdza się także formuła Spotkań, czyli harmonijne łączenie tematyki regionalnej z zagadnieniami ogólniejszymi. Sądzę, że również dzięki temu przekrój wiekowy uczestników jest optymalny. Zwraca uwagę znaczny procent ludzi młodych – np. studentów (oczywiście, iż ważną rolę odgrywa w tym przypadku bliskość Krakowa – wielu z nich dojeżdża codziennie na zajęcia). Są też stale obecni zainteresowani tematyką uczniowie bocheńskich szkół średnich,

zwłaszcza z klas o profilu humanistycznym. Niektórzy z nich biorą udział także w dwu programach edukacyjnych realizowanych przez Muzeum – Kręgu Młodych Miłośników Starej Bochni oraz Konwersatorium „Archeologia człowieka”.

Ponieważ miesięczna częstotliwość Czwartkowych Spotkań Muzealnych okazała się niewystarczająca, Muzeum organizuje również Specjalne Czwartkowe Spotkania Muzealne, niekiedy także dla podkreślenia rangi tematu.

3. „Z Bochni w świat. Ze świata do Bochni”

To szczególny rodzaj spotkań, które mają przybliżyć wybitne postaci związane z naszym miastem i regionem miejscem urodzenia, dłuższym tu pobytem, działalnością. Są to powroty nie tylko sentymentalne, lecz rzeczywiste – poprzez okazywanie rozmaitych dowodów przywiązania do rodzinnych stron, także po ich opuszczeniu na stałe. Spotkania takie uczą, zwłaszcza młodsze pokolenia, postaw ofiarności i pracy na rzecz swojej „ojczyzny najbliższej”.

4. Lekcje muzealne dla najmłodszych

W 2002 r. Muzeum zainaugurowało również specjalne lekcje muzealne dla przedszkolaków i dzieci z klas zerowej i pierwszej szkół podstawowych. Celem jest zapoznanie najmłodszych odbiorców kultury z ideą Muzeum, pojęciami obiektu i ekspozycji muzealnej. Zwiedzanie Muzeum połączone jest z zabawą i aktywnym zaangażowaniem dzieci w werbalne i graficzne definiowanie i opisywanie muzeum.

5. Archeologia człowieka

Organizowane na ogół 1–2 razy w miesiącu zajęcia konwersatoryjne dla młodzieży szkół średnich pod nazwą „Archeologia człowieka” obejmują tematykę z zakresu archeologii, paleobotaniki, paleozoologii, geologii, antropologii fizycznej i antropologii kulturowej. Mają także aspekt praktyczny – młodzi adepci archeologii uczestniczą praktycznie w pracach wykopaliskowych prowadzonych przez Muzeum, jak również w późniejszym opracowywaniu zabytków archeologicznych. Wśród realizowanych tematów były m. in.: *Rekonstrukcja środowiska przyrodniczego, towarzyszącego człowiekowi od początków kultury ludzkiej; Budownictwo obronne na ziemiach polskich i terenach ościennych Środkowej i Zachodniej Europy; Okultyzm – wampiryzm – trupizm, czyli o specyfice obrządku pogrzebowego w pradziejach; Piesza wycieczka tzw. Górnym Gościńcem z Bochni przez Łapczycę, Moszczenicę do Chełma (Grodziska powiatu bocheńskiego na przykładzie wczesnośredniowiecznego grodziska w Łapczycy i wielokulturowej osady obronnej w Chełmie); Techniki wykopalisk i zasady zachowania się w trakcie badań wykopaliskowych; Bochnia i Polska w epoce brązu, czyli co możemy znaleźć w trakcie badań wykopaliskowych na stanowisku 45 w Bochni–No-*

wym Świecie; *Sztuka tworzona w mrokach; Kimmerowie, Scytowie, Sarmaci; Komputery w archeologii; Kamieniarstwo pradziejowe; Ceramika w pradziejach; Mezopotamia – nieznanne początki; Bochnia wczesnośredniowieczna; Wprowadzenie do archeologii; Egipt – hieroglify i piśmiennictwo; Początki Słowiańszczyzny we wczesnym średniowieczu europejskim.*

6. Krąg Młodych Miłośników Starej Bochni

Działa od 1999 r. pod patronatem burmistrza miasta. Działalność Kręgu animują i sprawują nad nim wspólną opiekę Muzeum oraz Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Bochni. Takie połączenie okazało się wyjątkowo korzystne. Muzeum gromadzi bowiem materialne świadectwa przeszłości i ma spore doświadczenie w prowadzeniu rozmaitych form pracy edukacyjnej z młodzieżą, biblioteka zaś posiada bogate zbiory piśmiennictwa dotyczącego przeszłości Bochni. Obie samorządowe instytucje kultury dokumentują systematycznie oraz przechowują dawne i nowsze publikacje z tego zakresu. Z całą pewnością niezwykle pomocne okazały się pod tym względem doświadczenia krakowskie i inspiracja Franciszka Dębskiego – założyciela i wieloletniego opiekuna Kręgu Młodych Miłośników Starego Krakowa oraz obecnej przewodniczącej, Aldony Garbacz. Krąg bocheński skupia młodzież bocheńskich szkół średnich i studentów, w sposób szczególnie zainteresowaną przeszłością swojego miasta.

Krąg Młodych Miłośników Starej Bochni skupia około trzydziestu uczniów bocheńskich szkół średnich i studentów, pragnących poznać i odkryć na nowo najciekawsze i zarazem nieznanne zabytki historyczne, na ogół niedostępne dla zwiedzających. Podstawą działania Kręgu jest żywe i aktywne poznawanie historii miasta poprzez odbywanie zajęć wyłącznie w terenie. Przez poznawanie historii miasta i własnego regionu, bezpośredni kontakt z zabytkami i innymi źródłami historycznymi łatwiej jest młodym ludziom zrozumieć procesy i zjawiska z przeszłości. Historia staje się wtedy o wiele ciekawsza i bardziej zrozumiała, szczególnie dla tych, którzy uczyli się jej dotychczas z konieczności. Być może wyrosną z tego grona przyszli historycy, historycy sztuki, archeolodzy, etnografowie, architekci, przewodnicy, którzy będą kontynuować pracę regionalistyczną w mieście i powiecie.

Nie bez powodu, a więc głębokiego historycznego uzasadnienia, pierwsze robocze zajęcia Kręgu Młodych Miłośników Starej Bochni przeprowadzono w najstarszym i zarazem najcenniejszym obiekcie zabytkowym Bochni, jakim jest Kopalnia Soli – od 26 września 2000 r. mająca status prezydenckiego Pomnika Historii. Kilkunastoosobowa grupa mogła odbyć pasjonującą wyprawę do wyrobisk nie udostępnianych turystom na co dzień, m. in. w rejon Stanetti – Kalwaria.

Zajęcia Kręgu odbywały się także w bocheńskim oddziale Archiwum Państwowego, który przechowuje cenny zespół archiwaliów, obrazujących dzieje miasta od XV do XX wieku. Nietypowy charakter miało zwiedzanie Muzeum im. Stanisława Fischera. Młodzieży pozwolono dotrzeć do miejsc niedostępnych turyście, za to niezmiernie atrakcyjnych fragmentów poddominikańskiego gmachu, w którym od 1959 r. mieści się Muzeum – czyli do przepięknych piwnic i na imponujący rozmiarami oraz konstrukcją wieży dachowej strych. Dzięki życzliwości burmistrza miasta młodzi miłośnicy starej Bochni mogli zapoznać się z dziewiętnastowiecznym mechanizmem zegara, zainstalowanego na strychu budynku Urzędu Miejskiego i odmierzającego bochnianom czas do dziś. U stóp pomnika króla Kazimierza Wielkiego „rekonstruowano” dzieje rynku bocheńskiego – historię kształtowania się placu, dawnej zabudowy (ratusz, waga miejska, miejsca kaźni: kabat, pręgierz, szubienice, stosy, kamienice mieszczkańskie, zgłębiane na rynku szyby solne) i istniejących dziś obiektów architektonicznych, jak również dziejących się tu przez wieki rozmaitych wydarzeń itp. Jedno ze spotkań Kręgu poświęcono bazylice św. Mikołaja, zwiedzając nie tylko jej wnętrze, lecz również strych. Z kościelnej wieży podziwiano rozległą panoramę miasta. Pełniejsze poznanie górniczego charakteru Bochni umożliwiło niewątpliwie spotkanie poświęcone ogrodowi salinarnemu. Poznano na miejscu, ale z pomocą starych planów przedstawiających tereny i budynki należące kiedyś do kopalni (XVIII – XIX w.), frapującą historię miejsca związanego od XIII w. z wydobywaniem, składowaniem i sprzedażą soli oraz ciekawą genezę założenia parkowego. Krąg odbył również zajęcia na trzech cmentarzach bocheńskich: komunalnym, założonym w 1787 r., cmentarzu św. Rozalii i kirkucie żydowskim. Zwiedzono również wodociągi miejskie z najstarszą ich częścią, pochodzącą z początku ubiegłego stulecia.

W planach są między innymi takie tematy, jak: Bocheńskie Madonny – wycieczka do sanktuariów, kapliczek i figur przydrożnych na terenie miasta; Jak Bochnia stawała się miastem – wycieczka historyczna prastarym szlakiem bursztynowo-solnym z Chełmu do Bochni, połączona ze zwiedzaniem Grodziska, kościoła parafialnego św. Jana Chrzciciela, Muzeum im. Stróżów Bożego Grobu oraz cmentarza parafialnego w Chełmie, pozostałości wczesnośredniowiecznego grodziska a także kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny z 1340 r. i cmentarza parafialnego w Łapczycy; Punkty widokowe Bochni – Krzęczków, Uzbornia, Kolanów, Solna Góra.

7. Konkursy

We współpracy z Biurem Promocji i Rozwoju Urzędu Miejskiego w Bochni zorganizowano w 2000 r. konkursy wiedzy na temat partnerskich miast Bochni – Kieżmarku na Słowacji (szkoły podstawowe) oraz Bad Salzdetfurth

w Niemczech (gimnazja, szkoły średnie). Głównymi nagrodami były wyjazdy laureatów do wspomnianych miast, sfinansowany przez władze samorządowe Bochni.

8. Publikacje pracowników Muzeum w prasie lokalnej

Pracownicy Muzeum są autorami licznych, popularnych artykułów w prasie lokalnej – „Kronice Bocheńskiej”, „Wiadomościach Bocheńskich”. „Głosie Parafii”. Są to, podobnie jak w przypadku innych publikacji, poszukiwane materiały z zakresu historii, sztuki, etnografii, archeologii, stanowiące istotny element naszego oddziaływania edukacyjnego w środowisku bocheńskim.

9. Muzealna strona www.muzeum.bochnia.pl

Od roku Muzeum bocheńskie posiada własną stronę internetową – samodzielnie wykonaną oraz systematycznie uaktualnianą. Jesteśmy przekonani, iż jest ona dobrym i wartościowym źródłem informacji o Muzeum, w szczególności o jego zbiorach i ofercie programowej (informacje na temat aktualnie organizowanych spotkań, wernisaży wystaw, prezentacji, koncertów). Zglądając na tę stronę można poznać jednocześnie zarys dziejów Muzeum, dane biograficzne dotyczące jego patrona – Stanisława Fischera, dowiedzieć się o zbiorach z poszczególnych działów, o których informacja staje się coraz pełniejsza. Sądzymy, że warto również przeglądać prezentowane tu materiały na temat miast partnerskich Bochni – Kieźmarku i Bad Salzdetfurth. Prezentuje się ponadto informacje o Lewoczy i tamtejszym Muzeum Spiskim, z którym od kilku lat ściśle bocheńska placówka współpracuje.